

סנהדרין דף כ"ג

משנה

דיני ממונות בשלשה, זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד, ושניהן בוררין להן עוד אחד, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, שני דיינין בוררין להן עוד אחד.

זה פוסל דיינו של זה וזה פוסל דיינו של זה, דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים, אימתי? בזמן שמביא עליהן ראייה שהן קרובין או פסולין, אבל אם היו כשרין או מומחין מפי בית דין אינו יכול לפוסלן.

זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, אימתי? בזמן שמביא עליהן ראייה שהן קרובין או פסולין, אבל אם היו כשרין אינו יכול לפוסלן.

גמרא

מלוה מעכב אבל לזה כופין ודנים שואלת הגמרא, לכאורה כוונת המשנה שכל אחד בעירו

בוחר לו בית דין והבית דין בוחרים עוד בית דין אחר ובסך הכל הם תשעה, והרי אין צריך אלא שלשה³⁸⁰? עונה הגמרא, כוונת המשנה כשכל אחד בחר לו בית דין ופסל את בית דין חברו, הם יכולים לעכב עד שיבחרו שניהם בית דין שמקובל עליהם. שואלת הגמרא, והאם גם לזה יכול לעכב, והרי אמר רבי אלעזר, מה ששנינו שיכולים לעכב, זה רק על המלוה, אבל לזה כופים אותו ודן בעירו? עונה הגמרא, כוונת המשנה היא כפי שאמר רבי יוחנן, בערכאות שבסוריא, הואיל ואין הם בקיאים בדינים גם לזה יכול לעכב, אבל בבית דין מומחים אין הלזה יכול לעכב. רב פפא אמר, אפשר לומר שהלזה יכול לעכב אפילו בבית דין מומחים, במקרה ששני בתי הדין סמוכים כבית דינם של רב הונא ורב חסדא³⁸¹, שעל כך אומר הלזה למלוה, הרי אינני מטריחך.

מתוך ש"כ"א בורר דין שואלת הגמרא, והאם זה כוונת המשנה והרי שנינו ייצא הדין לאמיתו

שלחכמים שני דיינים בוררים להן עוד אחד, וכיצד יתכן שלאחר שפסלו את הבית דין הם יבחרו בית דין אחר? ועוד, שמתוך מה שאומרת המשנה זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד, נראה שמן הדין יש לעשות כך? אלא אומרת הגמרא, שכך כוונת המשנה, כשזה בורר לו דין אחד וזה בורר לו דין אחד, שניהן בוררין להן עוד אחד. ואמרו בארץ ישראל משמו של רבי זירא, הטעם שעושים כן, מתוך שזה בורר לו דין אחד וזה בורר לו דין אחד, ושניהן בוררין להן עוד אחד, קל להם להפוך בזכותם של הצדדים שהרי הם בחרו אותם, ויצא

380 כך פירש"י. ותוס' חולקים על רש"י, ומבארים שגם בקושיא סברה הגמרא שרק שלשה דנים, אלא מקשה, האם לא מועיל בלא שעושים כן, ומתרצת הגמרא, שכך קרה שפוסלים זא"ז.

381 תוס' חולקים על רש"י שאין לומר שהיו במקום אחד, ומבארים שהיו סמוכים חוץ לג' פרסאות.

אין דיינים חותמים אלא כשיודעים מבררת הגמרא, במה חולקים רבי מאיר וחכמים. מי יושב עמם בדין האם הם חולקים במה שאמר רב יהודה בשם רב, אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן יודעין מי חותם עמהם, שלא יחתום עמם פסול ויתביישו שיבטלו חתימתם. רבי מאיר אינו סובר כרב יהודה בשם רב, ולכן אין חוששים שהדיינים עצמם יבחרו מי ידון עמם. וחכמים סוברים כרב יהודה בשם רב, וצריכים לברר אם אין יושב עמם פסול. דוחה הגמרא, שהכל מודים וסוברים כרב יהודה בשם רב, שהדיינים צריכים לדעת עם מי דנים. ונחלקו לגבי דעת בעלי הדין. רבי מאיר סובר, שצריכים שגם בעלי הדין יסכימו מי ידון אותם. וחכמים סוברים שאין צריכים את דעתם.

מביאה הגמרא, שבברייתא שנינו כפי שאמר רב יהודה בשם רב, כך היו נקיי הדעת שבירושלים עושים: לא היו חותמים על השטר אלא א"כ יודעין מי חותם עמהן, ולא היו יושבים בדין אלא א"כ יודעין מי יושב עמהן, ולא היו נכנסין בסעודה אלא אם כן יודעין מי מיסב עמהן³⁸³.

שואלת הגמרא, כיצד לחכמים כל אחד פוסל דיינו ערכאות שבסוריא ורבי יוחנן, המשנה מדברת בערכאות שבסוריא, שאינם בקיאים. שואלת הגמרא, והאם בבית דין מומחים אינם יכולים לפסול, והרי שנינו בסיפא, וחכמים אומרים, אימתי בזמן שמביא ראיה שהן קרובין או פסולין, אבל אם היו כשרין או מומחין מפי בית דין אינו יכול לפוסלם. משמע שלרבי מאיר יכולים לפסול אף במומחים? עונה הגמרא, כוונת חכמים לא למומחים, אלא שאם היו כשרים, נעשו כמומחין מפי ב"ד, ואינו יכול לפוסלם.

התדצה וקיבל על עצמו בעד אחד מביאה הגמרא ראיה ממה ששנינו בברייתא, אמרו לרבי מאיר, לא כל הימנו שפוסל דין שמומחה לרבים. הרי שסובר שפוסל אף מומחים? עונה הגמרא, אין הכוונה למומחים אלא לדיין שהמחוהו רבים עליהם. וכן שנינו בברייתא, לעולם פוסל והולך, עד שיקבל עליו בית דין שמומחה לרבים, דברי רבי מאיר. שואלת הגמרא, והרי עדים כשהם כשרים נחשבים כמומחים, ואמר רבי מאיר זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו

382 שהחייב סובר, הרי אני בעצמי ביררתי האחד, ואם היה יכול להפך בזכותי היה מהפך. והדיינין בעצמן נוחה דעתן להפך בזכות שניהן, מפני ששניהם ביררום. רש"י. ותוס' מבארים בשם הריב"ן, שמתוך שבירר זה שלו וזה שלו השלישי יצא הדין לאמיתו בלא עוות, שיהא הענין שקול ולא ירבו מהפכין לחובה על מהפכין לזכות ולא להפך.

383 שגנאי הוא לתלמידי חכמים לישב אצל עם הארץ בסעודה. רש"י. ובמהרש"א כ', אף על גב דבכל מילי מדינא כל ישראל בחזקת כשרות הם, באלו הדברים קאמר, שנקיי הדעת נהגו סלסול כעצמן דשכיחי פסולים וע"ה. ובשו"ע אור"ח סי' ק"ע סעי' כ' הביא כך, ובמ"ב בשם מטה משה הוסיף שאף לא בסעודת מצוה, אולם בבה"ל הביא שאינו יודע מקורו, ומוסיף שאם עושים סעודה לחברת מכניסי אורחים או גמ"ח, ועל ידי שהת"ח יושב שמה יחזק את העניין, אין שום חשש. או שכשיושבים בחבורת לומדים אף שיש שם הרבה עמי הארץ, אין חשש שכוונת הגמרא יושב עמם והכוונה אצלם ממש.

של זה? עונה הגמרא, שעל כך אמר ריש לקיש, פה קדוש יאמר דבר זה? אלא יש לשנות שכל אחד יכול לפסול עדו של חברו. שואלת הגמרא, אם הוא עד על ממון הרי התורה פסלה אותו, ואם בא לחייבו שבועה הרי הוא נאמן מהתורה כשניים? אלא עונה הגמרא, שהוא התרצה לקבל על עצמו שעד זה יחשב כשנים, ומשמעה המשנה שיכול לחזור בו.

שואלת הגמרא, והרי כבר נחלקו בדבר, ששנינו בברייתא, אמר לו נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמנין עלי ג' רועי בקר, רבי מאיר אומר, יכול לחזור בו. וחכמים אומרים אינו יכול לחזור בו. וביאר רב דימי בנו של רב נחמן בנו של רב יוסף, כגון שקיבל עליו את הדיין הפסול ונחלקו אם יכול לחזור בו? עונה הגמרא, שהוצרכו לחלוק בשני המקומות. שאם היו חולקים רק בדין של אבא ואביך, היינו אומרים שדווקא שם אומרים חכמים שאינו יכול לחזור בו שהרי הם ראויים לדון אחרים. אבל בעד אחד שאינו ראוי להעיד יחידי כלל, יודו לרבי מאיר שיוכל לחזור בו. ואם היו נחלקים רק בעד יחיד היינו אומרים שדווקא שם אומר כן רבי מאיר, אבל לגבי נאמנים עלי אבא ואביך היינו אומרים שיודה לחכמים, ולכן הוצרכו להשמיע את מחלוקתם בשני המקומות.

נחלקו אם נחשב נוגע בעדות בקרא חוזרת הגמרא ושואלת, כיצד תירץ ריש לקיש עליו ערער משפחה שהמשנה מדברת בעד אחד ולכן יכול לפוסלו, והרי ממה שהמשנה לגבי עדים כתבה לשון רבים ובדיינים כתבה לשון יחיד, משמע שהכוונה דווקא לשני עדים ולא לאחד? אמר רבי אלעזר, הסיפא מדברת כשהוא בא עם אחר לפסול את העדים³⁸⁴. שואלת הגמרא, ועדיין איך נאמן לפוסלם, הרי הוא נוגע בעדותו, שרוצה שלא יוכל להעיד נגדו? אמר רב אחא בנו של רב איקא, אין הכוונה שפוסלו בסתם, אלא שקרא עליו ערער לומר במה פוסלו. ואין לומר שטוען שהוא גזלן, שעל כך הוא נוגע בעדות, אלא שבא לטעון טענת שיש במשפחת העד פגם שהם עבדים שלא נשתחררו. רבי מאיר סבר, שהם נאמנים על הפגם משפחה, וממילא נפסל לגבי עדות הממון. וחכמים אומרים, כיון שסוף סוף נוגע בעדותו, אינו נאמן לפוסלו.

מחלוקת בשני כיתי עדים אבל כשבא רב דימי מארץ ישראל לבבל, אמר בשם רבי בכת אחת הוא נוגע בעדות יוחנן, מחלוקת רבי מאיר וחכמים כשהבעל דין אומר שיש לו שתי כיתי עדים על טענותיו, ובא זה שכנגדו לפסול את הכת הראשונה. רבי מאיר סבר שנאמן לפסול את הכת הראשונה, כיון שאינו צריך לברר את דבריו ולהביא את שני כיתי העדים, ולכן הפוסל לא נחשב כנוגע בעדותו, שהרי יכול להביא את הכת השניה. ולכן על פי דבריו פוסלים את הכת הזו בין לעדות זו

384 ובפסול דיינים מדובר בערכאות שבסוריא, כפי שאמרה הגמרא בעמוד הקודם, ולא פסול ממש אלא שאומר שרוצה בית דין מעולה. רש"י.

ובין לשאר עדויות. וחכמים אומרים, שכדי שנאמין לטענות של הבעל דין, הוא צריך לברר שיש לו שני כיתי עדים. ומשום כך, אין זה שכנגדו יכול לפסול את הכת הראשונה שהרי הוא ינוגע בעדות למנוע מהבעל דין לאמת את טענתו. אבל בכת אחת, דברי הכל אין יכול לפוסלן שהרי יש לו נגיעות בדבר.

הביא כת אחת ונמצאה השניה אמרו לפניו רב אמי ורב אסי, אם אין שם אלא כת אחת מהו, ומבאר הגמרא שכוונתם לשאול מה

הדין לרבי מאיר כשפסל את הכת הראשונה וכשהביא הבעל דין את הכת השניה, העדים נמצאו קרובים או פסולים. האם כעת נבטל את עדות הפסול על הכת הראשונה, כיון שהתברר שאין לבעל דין אלא כת עדים אחת. או שכיון ובזמן שפסל את הכת הראשונה הייתה עוד כת לא נחשב כנוגע בעדות³⁸⁵. אמר להם, כיון שמתחילה קודם שנפסלה הכת השניה כבר העידו העדים על הכת הראשונה, אין כאן נוגע בעדות והם נאמנים³⁸⁶. ויש אומרים, שרב אשי הוא שאמר כבר העידו עדים הראשונים.

האם בעל דין צריך שואלת הגמרא, לכאורה כבר מצינו שנחלקו אם בעל דין צריך לברר דבריו. ששנינו, מי שהחזיק בקרקע שלש שנים ובא אחד וערער על בעלותו, והמחזיק אמר שיש לו ראייה גם בשטר וגם בחזקת ג' שנים. רבי אומר, חייב להביא גם את השטר וגם עדים על חזקת ג' שנים³⁸⁷. רבן שמעון בן גמליאל אומר, יכול הוא להביא רק את החזיקה כראיה ולא את השטר. והגמרא ביארה שהתכוון לומר שיכול להביא שטר ואף חזקה. ולכאורה נחלקו אם הבעל דין צריך לברר טענותיו, לרבי צריך לברר ולרבן שמעון בן גמליאל אינו צריך לברר. דוחה הגמרא, שרבן שמעון בן גמליאל ודאי סובר שאינו צריך לברר. ונחלקו מה סובר רבי. חכמי אומרים שצריך לברר ולכן נחשב לנוגע בעדות. ורבי מאיר אומר אני סובר אף כרבי, ורק בחזקה הוא סובר שיש להביא את השטר שעומד במקום חזקה, אבל בעדים שאין הכת השני באה מכח הכת הראשונה, אינו חייב להביאם ולכן אינו נוגע בעדות והמערערים נאמנים לפסות את הכת הראשונה³⁸⁸.

385 ביארנו על פי הגירסא בלשון השני של רש"י. ובלשון ראשון הביא גירסא הפוכה שלרבי מאיר צריך לברר דבריו, ולכן יכול להביא כת אחרת, ומילא אינו נוגע בעדות. ולחכמים אין צריך לברר דבריו, ולכן אם יאמר אחרי שיפסול את הכת הראשונה שאינו רוצה להביא כת שניה ייחשב לנוגע בעדות. ושאלו לרבי מאיר, מה הדין אם נמצאו הכת השניה קרובים או פסולים, האם כעת נחשב לנוגע בעדותו או לא. ומקשה רש"י על לשונו, הרי כיון שצריך לברר דבריו כעת לא בירר דבריו. וגם אם נחשב שביירר דבריו, הרי כעת נוגע בעדות שהרי לולי שפסל את הראשונה הייתה עדותו מתקיימת על פי כת זו שפסל. ולכן מביא את הגירסא השניה שלפנינו. ותוס' הק' על ל"ב ברש"י והסכימו כל"ק.

386 וברש"י מביא עוד פי', שהואיל והכת הראשונה העידה כבר, הואיל ונפסלה הכת השניה אין הם נפסלים כיון שנחשב לנוגע בעדות ונראה לרש"י לשון ראשון.

387 ואם לא מצא שטר יפסיד, שלא מועילה לו חזקה. ואע"ג שהחזקה נתקנה במקום שטר, כיון שאמר שטר ישנו בידי צריך לברר. רש"י.

388 ולפי הלשון והגירסה הראשונה ברש"י לעיל, הפירוש הוא, שהם נחלקים בדעת רבי. שרבי מאיר אומר שהוא סובר כמותו שצריך לברר. וחכמים אומרים, מה שאמר רבי שצריך לברר, זה בחזקה כיון שהיא עומדת ובאה מכח